

Robert POSŁAJKO
robertposlajko@onet.eu

ROZWÓJ EUROPEJSKIEJ POLITYKI CYFROWEJ¹

ABSTRACT Shaping European Digital Policy

Modern information and communication technologies (ICT) have a significant impact on society and economy. This influence gets more and more interest from researchers and public authorities. The information society influences most areas of life, hence it requires a joint action in the fields of communication, copyright, data protection, cybercrime, R&D, trade, fair competition and consumer protection. There is a particularly relevant question about an integrated policy towards ICT by international organizations and states. Although EU has only recently addressed the issue of ICT, this phenomenon is becoming progressively more far-reaching. The main objective of this study was to investigate European Union's policy on information society.

KEYWORDS *Digital Agenda, ICT, technologies, policy, European Union*

WSTĘP

Choć pojęcie społeczeństwa informacyjnego ma swoje źródło w Japonii lat 60. XX w.², stało się szczególnie popularne w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Powiązanie społeczeństwa z nowymi technologiami stało się silniejsze wraz z rozwojem Internetu i te-

¹ Niniejszy artykuł jest skróconą wersją pracy magisterskiej pt. „Jednolity europejski rynek cyfrowy – Unia Europejska wobec TIK” napisanej pod kierunkiem dr hab. Jolanty Zombirt, prof. UJ, w Instytucie Europeistyki UJ w 2012 r.

² Tadao Umesao użył po raz pierwszy pojęcia społeczeństwa informacyjnego w 1963 r. w artykule o społeczeństwie opartym na przemysłach informacyjnych. Kenichi Koyama spopularyzował je kilka lat później w pracy *Wprowadzenie do teorii informacji*.

lefonii komórkowych. Nieustannie zwiększa się udział innowacyjnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w globalnym społeczeństwie i gospodarce. W ciągu 10 lat (między 2001 a 2011 r.) liczba użytkowników Internetu w krajach Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) potrojiła się. W tym samym czasie liczba telefonów komórkowych powiększyła się czterokrotnie, osiągając praktycznie 90% nasycenia rynku³.

Rewolucja technologiczna pozwoliła na wyodrębnienie nowej gałęzi aktywności społeczno-ekonomicznej, określanej jako gospodarka elektroniczna czy też e-gospodarka, która ze względu na używaną infrastrukturę (sieci teleinformatyczne) nie może być w ten sam sposób zastosowana w przestrzeni rzeczywistej, choć jej produkty i usługi są jak najbardziej realne⁴. W szerszym ujęciu można zastosować także pojęcie nowej gospodarki – nowej, czyli takiej, której różne gałęzie korzystają ze zdobyczy rewolucji technologicznych w procesie zarządzania informacją i wiedzą⁵.

Rewolucja technologiczna nie stała się jednak remedium na wszystkie problemy społeczno-ekonomiczne. Okazuje się, że nie wszyscy mogą/umieją/chcą korzystać z sieci. Jednocześnie samo wykorzystanie technologii musi być poparte odpowiednimi kompetencjami, aby przynosiło wymierną korzyść. Już w połowie lat 90. XX w. hiszpański socjolog Manuel Castells obawiał się odcięcia części społeczeństwa od dostępu do informacji. Wykluczenie cyfrowe (ang. *digital divide*) oznaczało według niego odłączenie od Internetu lub połączenie powierzchowne, równoznaczne z marginalizacją w globalnym systemie sieciowym. Rozwój bez Internetu można przyrównać do uprzemysłowienia bez elektryczności w epoce industrializacji⁶.

Wykluczenie cyfrowe może istnieć wewnątrz kraju pomiędzy grupami społecznymi (ze względu na wiek i wykształcenie) lub pomiędzy państwami jako globalny podział (ang. *global digital divide*) na te o lepszym i gorszym dostępie do TIK (przepaść pomiędzy bogatym Zachodem a krajami Trzeciego Świata)⁷.

Społeczne i ekonomiczne znaczenie, jakie przypisuje się nowym technologiom, skutkowało próbami regulacji i wzmacniania TIK w poszczególnych krajach. Aktywności te bywają jednak niewystarczające ze względu na globalny i ponadgraniczny charakter TIK. Istniejące różnice polityczno-gospodarcze między regionami świata powodują, że utworzenie ogólnosiwiatowych ram dla Internetu jest niemożliwe. Pomysły, by przekazać pieczę na technicznymi aspektami sieci Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej

³ Strona internetowa Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego, ITU World Telecommunication/ICT Indicators database, [online] <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics>, 5 X 2012.

⁴ A. Borcuch, *Cyfrowe społeczeństwo w elektronicznej gospodarce*, Warszawa 2010, s. 33.

⁵ Z. Świątkowski, *Makroekonomiczne aspekty społeczeństwa sieciowego*, [w:] *Zarządzanie wiedzą i informacją w społeczeństwie sieciowym*, red. M. Morawski, t. 1, Wałbrzych 2003, s. 69.

⁶ M. Castells, *Społeczeństwo sieci*, tłum. M. Marody [i in.], red. nauk. M. Marody, Warszawa 2007, *Wiek Informacji*, t. 1.

⁷ Więcej danych ilustrujących problem wykluczenia cyfrowego i różnic w dostępie do nowych technologii można znaleźć na stronie internetowej Europejskiego Urzędu Statystycznego (Eurostatu), [online] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/information_society/data/main_tables, 5 X 2012.

(ITU – agencja Organizacji Narodów Zjednoczonych), spotykają się ze zdecydowanym sprzeciwem społeczności międzynarodowej⁸. Upatruje się więc szans na bezpośrednią współpracę zainteresowanych państw lub ich współdziałanie w ramach regionalnej organizacji międzynarodowej.

Unia Europejska (UE) w swoich długofalowych działaniach na rzecz rozwoju tworzy strategię gospodarcze (strategia lizbońska, Europa 2020), w których definiuje problemy oraz próbuje znaleźć ich rozwiązania zapewniające dynamiczny i trwały wzrost gospodarczy. Jednym z czynników zmiany ma być właśnie wykorzystanie nowych technologii. Podejmowane dotychczas w ramach UE inicjatywy dotyczące społeczeństwa informacyjnego są ściśle związane ze strategiami gospodarczymi Unii oraz regulacjami rynku wewnętrznego.

Celem niniejszego opracowania jest omówienie szerokiego spektrum dokumentów UE dotyczących TIK oraz społeczeństwa informacyjnego i wypracowanie syntetycznego obrazu polityki unijnej w tej dziedzinie w ostatnich latach. Autor próbuje zweryfikować hipotezę, według której rewolucja informatyczna znacząco wpływa na unijne prawodawstwo i realizowane w jego ramach polityki. Autor podejmuje również próbę weryfikacji, czy rzeczywiście UE słusznie pokłada duże nadzieje w procesach cyfryzacji. Praca w głównej mierze oparta jest na dokumentach strategicznych oraz wykonawczych Unii Europejskiej w dziedzinie rozwoju gospodarczego i innowacji oraz danych Eurostatu. Autor w chronologiczny sposób przedstawia poszczególne strategie UE aż do bieżącej Europejskiej Agendy Cyfrowej, której poświęca najwięcej uwagi, odnosząc się również do oceny stanu jej wdrożenia.

1. KSZTAŁTOWANIE POLITYKI DS. SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Historycznie pierwszym momentem, w którym działania UE mogły dotyczyć spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych, było dokończenie budowy wspólnego rynku poprzez przyjęcie w 1986 r. *Jednolitego aktu europejskiego* (JAE). Swoboda świadczenia usług przewidziana w traktacie mogła dotyczyć również usług telekomunikacyjnych. Tym samym dzięki zmianom JAE w Unii została zainicjowana działalność legislacyjna zmierzająca do liberalizacji i harmonizacji rynków telekomunikacyjnych⁹.

Traktat z Maastricht (TUE) sformułował silniejsze ramy prawne dla europejskiej polityki telekomunikacyjnej na podstawie art. 129d (późniejszy art. 154, obecnie art. 170 TFUE). Stanowił on fundament utworzenia i rozwoju sieci transeuropejskich (TEN) w dziedzinie transportu, telekomunikacji i energii. Nabycie przez Unię dodatkowych kompetencji, w tym również w zakresie ochrony konsumenta,

⁸ L. Kelion, *US Resists Control of Internet Passing to UN Agency*, BBC News, 3 VIII 2010, [online] <http://www.bbc.com/news/technology-19106420>, 5 X 2012.

⁹ W. Gromski, *Prawo telekomunikacyjne w Unii Europejskiej*, Wrocław 2009.

dało możliwość podejmowania dalszych kroków w odpowiedzi na postępujący rozwój technologiczny.

Od tej pory Komisja Europejska (KE) przejawiała coraz większe zainteresowanie sprawami społeczeństwa informacyjnego. Martin Bangemann, ówczesny unijny komisarz odpowiedzialny za telekomunikację, zawarł w raporcie z 1994 r., zatytułowanym *Europa i globalne społeczeństwo informacyjne. Rekomendacja dla Komisji Europejskiej*¹⁰, zalecenia dla UE w sprawie budowy sektora informacyjnego. Raport miał być odpowiedzią na głębokie różnice dzielące kraje Unii i Stany Zjednoczone w zakresie nowych technologii – ówczesnie ponad 80% użytkowników Internetu pochodziło z USA i Kanady¹¹. Istniał więc silny polityczny impuls, aby doganiać głównych konkurentów. Zdaniem Bangemanna wyścig ten nie miał podstaw gospodarczych. Państwowe dotacje prowadziły do technologicznej rywalizacji wewnątrz UE, równocześnie przedsiębiorstwa miały zbyt niski potencjał technologiczno-ekonomiczny, by móc konkurować w skali globalnej. Autorzy *Rekomendacji* przedstawili zdecydowanie leseferystyczny¹² pogląd, iż finansowanie TIK powinno być pozostawione sektorowi prywatnemu, ponieważ jedynie urynkwienie sektora TIK daje szansę na rozpowszechnienie technologii w małych i średnich firmach oraz dotarcie do peryferyjnych gospodarstw domowych. Co więcej, w raporcie wyrażone zostały stanowcze opinie na temat otwarcia infrastruktury i usunięcia obciążeń nałożonych na firmy telekomunikacyjne. Jednocześnie ujawniono stanowisko wyraźnie wspierające eliminację publicznych subsydiów. Konkluzje raportu dotyczyły również ochrony praw własności intelektualnej. Proponowano wzmocnienie i rewizję zakresu ochrony oraz przyspieszenie prac nad dyrektywą w sprawie ochrony baz danych. Grupa Bangemanna odniosła się również do zapewnienia odpowiedniego bezpieczeństwa konsumentów i ich danych w celu budowania koniecznego zaufania. Nowatorską konkluzją było dostrzeżenie potencjału raczkującego Internetu (globalnej sieci używało ówczesnie „zaledwie” 20 mln użytkowników w ponad 100 krajach)¹³ i konieczności integracji sieci dla jego rozwoju.

Raport nie spotkał się z przychylną reakcją polityków, gdyż krytykował dotychczasowe aktywności i programy dotyczące badań i rozwoju, których efekty były niewspółmierne do podejmowanych wydatków. Najważniejszym wyróżnikiem raportu jest wyraźnie wolnorynkowe podejście do kwestii odpowiedzialności za technologie komunikacyjne. Uznano, że rola władzy publicznej (państw członkowskich i UE) powinna sprowadzać się do zbudowania odpowiedniego środowiska regulacyjnego, nie może ona jednak ingerować w rynek poprzez subsydia, dotacje czy też inwestycje własne.

¹⁰ *Europe and the global information society. Bangemann report recommendations to the European Council*, 2004, [online] http://www.epractice.eu/files/media/media_694.pdf, 5 X 2012.

¹¹ B. Jung, *Blaski i cienie programu e-Europe*, [w:] *Spółeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość? II ogólnopolska konferencja, Kraków 30 maja 2003. Streszczenia*, Kraków 2003, s. 144.

¹² Od. fr. *laissez faire* – „pozвольcie czynić”. To koncepcja społeczno-gospodarcza zakładająca brak jakiegokolwiek ingerencji czynników zewnętrznych w procesy rynkowe.

¹³ *Europe and the global...*, s. 23.

Logika Bangemanna przyczyniła się do deregulacji rynku telekomunikacyjnego w kolejnych latach, w szczególności do demonopolizacji narodowych operatorów. W latach 90. powstał cały system regulacyjny rynku telekomunikacyjnego, którego celem było otwarcie dostępu do infrastruktury¹⁴.

Podkreślając wagę prywatności i bezpieczeństwa danych w rozwoju społeczeństwa informacyjnego, Bangemann przyczynił się do szybkiej decyzji państw członkowskich w sprawie dyrektywy ustalającej ogólne zasady ochrony danych. Uchwalona w 1995 r. dyrektywa 95/46/WE w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych¹⁵ stanowi do dziś na szczęblu europejskim tekst referencyjny w dziedzinie ochrony danych osobowych, ustanawiając ramy prawne mające pozwolić na pogodzenie wysokiego poziomu ochrony prywatności osób ze swobodnym przepływem danych osobowych w ramach Unii.

Wpływ TIK na życie obywateli oraz „ludzki wymiar” technologii został dostrzeżony w zielonej księdze zatytułowanej *Living and Working in the Information Society: People First*¹⁶. W dokumencie tym wyrażono obawy, czy rozwój technologiczny nie doprowadzi do likwidacji większej liczby miejsc pracy niż nowo utworzone, a także czy koszty nowych technologii nie pogłębią podziałów istniejących w społeczeństwach i pomiędzy krajami. Autorzy zielonej księgi prognozowali spadek dostępu małych i średnich firm do drogich technologii oraz brak równowagi na rynku pracy (wynikający z braku kompetentnych pracowników). Należy przyznać, iż księga miała istotne znaczenie dla „zmiękczenia” infrastrukturalnego i technologicznego podejścia do TIK, prezentowanego w początkowej fazie kształtowania europejskiej polityki cyfrowej. W pewien sposób udało się jej złagodzić obowiązujący „technologiczny determinizm”, który każdą innowację uznawał za pożądaną oraz korzystną społecznie.

2. STRATEGIA LISBOŃSKA I INICJATYWY *eEUROPE* I *eEUROPE 2005*

Pierwszym horyzontalnym programem na rzecz budowania nowoczesnej i silnej gospodarki elektronicznej była ogłoszona w Helsinkach w 1999 r. inicjatywa *eEurope*

¹⁴ Wśród najważniejszych dyrektyw należy wymienić: dyrektywę 95/51/EC dotyczącą otwarcia sieci telewizji kablowej; dyrektywę Komisji 96/2/EC dotyczącą zniesienia wszelkich pozostawionych specjalnych i wyłącznych praw w telekomunikacji ruchomej oraz dyrektywę Komisji 96/19/EC zmieniającą tzw. „ramową dyrektywę liberalizacyjną” w związku z wprowadzeniem pełnej konkurencji na rynkach telekomunikacyjnych (zapewnienie otwarcia rynków od 1 I 1998 r.) Co więcej, dyrektywa 97/51/EC przystosowywała zasady otwartego dostępu do sieci do warunków zliberalizowanego rynku telekomunikacyjnego.

¹⁵ Dyrektywa 95/46/We Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych, Dz. U. UE L 281, 23 XI 1995, s. 31.

¹⁶ *Green Paper: Living and Working in the Information Society: People First*, Brussels, 24 VII 1996, COM(96) 389 final, EUR-Lex, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0389:FIN:EN:PDF>, 5 X 2012.

(*eEuropa – Społeczeństwo informacyjne dla wszystkich*¹⁷). Jej celem miała być budowa społeczeństwa wykorzystującego możliwości nowej gospodarki, w szczególności w sektorach edukacji, transportu, ochrony zdrowia oraz aktywizacji zawodowej.

Politycznym impulsem dla stworzenia *eEurope* były przygotowania do posiedzenia Rady Europejskiej w dniach 23-24 marca 2000 r. w Lizbonie, gdzie została zapoczątkowana nowa strategia polityczna i gospodarcza UE, zwana strategią lizbońską. Celem strategii było uczynienie z Unii Europejskiej najbardziej dynamicznej, konkurencyjnej i opartej na wiedzy gospodarki na świecie, zdolnej do zapewnienia zrównoważonego wzrostu, oferującej więcej lepszych miejsc pracy oraz większą spójność społeczną, jak również poszanowanie środowiska naturalnego¹⁸. Był to polityczny miraż o gospodarczym prześcignięciu USA przy jednoczesnym zachowaniu typowo europejskich wartości: sprawiedliwości społecznej i zrównoważonego rozwoju. Plan ten miał być wykonany przez: działania na rynku wewnętrznym, tworzenie społeczeństwa informacyjnego, rozwój badań naukowych i edukacji, strukturalne reformy gospodarcze, wprowadzenie i utrzymanie stabilnej waluty (euro) oraz szereg innych posunięć makroekonomicznych na rzecz stabilności finansów publicznych. Zakładanym celem był wzrost nakładów na prace badawczo-rozwojowe (B+R) do poziomu 3% PKB.

Skuteczna realizacja celów strategii wymagała szczególnego zintensyfikowania aktywności w sektorze nowych technologii i społeczeństwa informacyjnego. *eEurope* miała się do tego przyczyniać dzięki realizacji Planu Działania *eEurope 2002*¹⁹, przedstawionego podczas szczytu w Feirze w 2000 r., w całości poświęconego politycznej agendzie w dziedzinie Internetu. Zgodnie z tym planem przedsięwzięcia Unii miały zostać skupione wokół: a) zwiększenia dostępności taniego i szybkiego Internetu; b) inwestowania w umiejętności użytkowników; c) stymulowania rozwoju e-handlu i innych nowych usług.

Na ministerialnej konferencji w Warszawie w maju 2000 r. kraje kandydujące do UE zdecydowały o stworzeniu komplementarnego do *eEurope* planu *eEurope+*, który przybliżałby je do celów strategii lizbońskiej.

Należy podkreślić, że *eEurope* nie był programem wydatkowania publicznego i nie udostępniał nowych funduszy, a jedynie wskazywał ramy dla wykorzystania środków już istniejących. Przede wszystkim wyznaczał cele, którymi powinna kierować się KE przy składaniu propozycji legislacyjnych dotyczących rynku telekomunikacyjnego i społeczeństwa informacyjnego.

¹⁷ *Europe – An information society for all – Communication on a Commission initiative for the special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000*, Komisja Europejska, 2000, [online] http://www.europa.eu.int/information_society/eeurope/2002/news_library/pdf_files/initiative_en.pdf, 5 X 2012.

¹⁸ *Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej. Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek strategii lizbońskiej*, [online] [http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/203F85A40634663BC12572BC00332AB6/\\$file/2005_com2005_0024pl01.pdf](http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/203F85A40634663BC12572BC00332AB6/$file/2005_com2005_0024pl01.pdf), 5 X 2012, s. 3-4.

¹⁹ *eEurope 2002 – An Information Society for All – Action Plan*, Komisja Europejska, 2002, [online] http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/documents/archiv_eEurope2002/action_plan_en.pdf, 5 X 2012.

Najważniejszy akt prawny dotyczący TIK z tamtego okresu to „pakiet telekomunikacyjny”, którego celem było zebranie norm telekomunikacyjnych z myślą o wzmocnieniu konkurencyjności sektora łączności elektronicznej. W skład pakietu weszły dyrektywa ramowa 2002/21/WE²⁰ oraz cztery akty szczegółowe²¹, tworzące reguły dostępności infrastruktury dla rozwoju łączy internetowych.

Kolejnym programem był *Plan działania eEurope 2005 – An Information Society for All*²², który został zaprezentowany podczas szczytu w Sewilli w czerwcu 2002 r. Tym razem polityczny akcent przeniesiono na działania, które mogłyby ułatwić Europejczykom dostęp do technologii (sieci szerokopasmowe, telefonia 3G i telewizja cyfrowa) oraz usług nowej generacji (*eHealth*, *eBusiness*, *eGovernment* oraz *eLearning*). Równie istotne cele dotyczyły włączenia cyfrowego obywateli (projekt *eInclusion*), budowania zaufania na elektronicznym rynku oraz zarządzania prawami autorskimi. W tej ostatniej dziedzinie uchwalono dyrektywę w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym²³. Jej zapisy miały dostosować porządek prawny do wymagań postępu technologicznego. Była ona przede wszystkim odpowiedzią na zjawisko piractwa komputerowego oraz wymiany nielegalnych plików przez sieć; zapewniała m.in. ochronę programów komputerowych, ochronę baz danych oraz określała czas trwania ochrony praw autorskich i niektórych praw pokrewnych. Regulacja ta stworzyła ogólną zasadę zapewnienia autorom, wykonawcom i producentom wyłącznego prawa do zwielokrotniania, publicznego udostępniania i rozpowszechniania utworów, nie rozwiązywała jednak wszystkich problemów związanych z prawami autorskimi w Internecie. Choć harmonizowała krajowe prawa autorskie, nie tworzyła jednolitego europejskiego prawa autorskiego, wskutek czego nie powstały europejskie sposoby licencjonowania i udostępniania, a rynek treści cyfrowych pozostał podzielony.

Innym kluczowym aktem prawnym była przyjęta w 2000 r. dyrektywa o handlu elektronicznym (ang. *e-commerce directive*)²⁴, będąca jednym z głównych filarów podejmo-

²⁰ Dyrektywa 2002/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie wspólnych ram regulacyjnych sieci i usług łączności elektronicznej (dyrektywa ramowa), Dz. U. UE L 108, 24 IV 2002.

²¹ Pakiet telekomunikacyjny z 2002 r. tworzyły cztery akty prawne: dyrektywa 2002/20/WE, czyli tzw. dyrektywa o zezwoleniach; dyrektywa 2002/19/WE – tzw. dyrektywa o dostępie; dyrektywa 2002/22/WE – tzw. dyrektywa o usłudze powszechnej oraz dyrektywy 2002/58/WE – tzw. dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej. Dyrektywy uzupełniała decyzja nr 676/2002/WE o spektrum radiowym.

²² *eEurope 2005 – An Information Society for All*, Komisja Europejska, 2005, [online] http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2005/index_en.htm, 5 X 2012.

²³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, Dz. U. WE L 167, 22 VI 2001.

²⁴ Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (tzw. dyrektywa o handlu elektronicznym), Dz. U. WE L 178, 17 VII 2000.

wanych wówczas inicjatyw odnoszących się do społeczeństwa informacyjnego. Została przyjęta, zanim UE podjęła wysiłek regulacji całego sektora usług, aby zapewnić prawdziwą, traktatową swobodę ich świadczenia. Dyrektywa o handlu elektronicznym miała wzmocnić bezpieczeństwo prawne handlu elektronicznego i zwiększyć zaufanie internautów, zgodnie z obowiązującymi zasadami jednolitego rynku. Ma ona zastosowanie do wszystkich usług świadczonych w społeczeństwie informacyjnym, rozumianych jako usługi wykonywane za wynagrodzeniem, na odległość, za pomocą urządzeń elektronicznych, na indywidualne żądanie usługobiorcy (zarówno na rzecz przedsiębiorstw, jak i konsumentów końcowych). Trzeba zaznaczyć, że terytorialne ograniczenie dyrektywy oznacza, iż dotyczy ona wyłącznie usługodawców posiadających swoje siedziby na terenie UE (nie zabezpiecza interesów kupujących np. z USA). Owa regulacja ustanawia m.in. wysokie wymagania wobec zamieszczanych w Internecie informacji handlowych i obowiązek ujawniania danych o usługodawcy, znosi także odpowiedzialność pośredników (hosting, serwery) za przekazywane informacje.

Szczególnie ważne dla prawnego osadzenia postanowień dyrektywy wydaje się zastosowanie zasady kraju pochodzenia (określonej jako reguła rynku wewnętrznego) – dyrektywa definiuje miejsce siedziby usługodawcy jako miejsce, w którym operator faktycznie prowadzi działalność gospodarczą przez czas nieokreślony z wykorzystaniem stałej siedziby. Zasada ta szczególnie ciekawie prezentuje się w kontekście późniejszego sporu wokół dyrektywy usługowej zwanej dyrektywą Bolkesteina²⁵ (od nazwiska ówczesnego komisarza ds. usług i rynku wewnętrznego Fritsa Bolkesteina).

W ramach zarządzania *eEurope*, oprócz standardowego monitoringu programu, równolegle istniało wiele grup roboczych i eksperckich (do jednej z nich należał nawet Manuel Castells), które dostrzegały wolniejsze i mniej efektywne gospodarczo niż w USA procesy wdrażania TIK.

Wspomnianych planów działania nie można oceniać bez uwzględnienia globalnego kontekstu. W latach 2000-2001 nastąpił krach na rynku handlu akcjami NASDAQ²⁶, znany jako pęknięcie tzw. „bańki internetowej” (ang. *dot-com bubble*, *IT bubble*). W latach 1995-2000 światowym rynkiem internetowym rządziła logika ciągłego rozwoju i gwałtownego wzrostu – z drugiej jednak strony nie był on jeszcze na tyle rozwinięty, by dochody z niego mogły pokrywać sumy wielkich inwestycji. Między styczniem 1994 a lutym 2000 r. główny indeks NASDAQ Composite wzrósł sześciokrotnie (z 1 tys. do prawie 6 tys. pkt) dzięki akcjom spółek nowych technologii. W kwietniu 2001 r. indeks ten wynosił już poniżej 2 tys. pkt i kilka miesięcy później spadł do mniej niż 1150 pkt²⁷.

²⁵ Pierwotny projekt dyrektywy usługowej zawierał właśnie zasadę kraju pochodzenia, oznaczającą możliwość świadczenia usług na zasadach kraju, w którym usługodawca ma siedzibę. Zasada kraju pochodzenia w finalnym projekcie zastąpiona została prawem do świadczenia usług w innym kraju niż państwo rejestracji (czasowe świadczenie usług bez obowiązku wpisu do rejestru przedsiębiorców czy też uzyskania zezwolenia). *Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym*, Dz. U. UE L 376, 27 XII 2006.

²⁶ NASDAQ to elektroniczny rynek papierów wartościowych w USA, drugi co do wielkości po nowojorskiej giełdzie, początkowo traktowany jako rynek pozagiełdowy, teraz uznawany za rynek giełdowy.

²⁷ Obecnie NASDAQ oscyluje wokół 2880 punktów. Zob. strona internetowa National Association of Securities Dealers Automated Quotations, [online] <http://www.nasdaq.com>, 5 X 2012.

„Bańka” zmieniła zbyt optymistyczne nastawienie inwestorów liczących na łatwe zyski, z drugiej zaś strony potwierdziła, że wirtualny świat Internetu ma jak najbardziej realny wpływ na gospodarkę. Upadek wielu firm zmusił pozostałe spółki sektora TIK do racjonalizacji strategii oraz oszczędności. Wielu potentatom, takim jak Google, Amazon czy eBay, przyszło czekać kilka lat na nowy impuls do rozwoju. Spadek wartości akcji doprowadził również do wielu przejęć i fuzji. Kryzys na NASDAQ był potrzebny, aby udowodnić, że nowa gospodarka nie może całkowicie wymykać się prawom tradycyjnej ekonomii²⁸.

Równocześnie w Europie zaczęto coraz surowiej oceniać strategię lizbońską, zmiana uległa też sytuacja polityczna w UE: liczba państw członkowskich zwiększyła się z 15 do 25 (27 od 2007 r. i 28 od 2014 r.). Co więcej, urzeczywistniła się unia monetarna, a euro stało się walutą o światowym znaczeniu.

3. ODNOWIONA STRATEGIA LIZBOŃSKA – INICJATYWA I2010

W marcu 2005 r. na szczycie Rady Europejskiej przyjęto dokument *Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek strategii lizbońskiej*²⁹, określany jako „odnowiona strategia lizbońska”. Postanowiono urealnić i zredukować cele strategii i skupić się „wzroście i zatrudnieniu”. Oprócz redefinicji celów drugim filarem reformy strategii miało być lepsze zarządzanie.

„Odnowiona Lizbona” wymagała nowej strategii dla społeczeństwa informacyjnego. W czerwcu 2005 r. zatwierdzono inicjatywę *i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia*³⁰, która miała przyczynić się do wzrostu wykorzystania TIK w przedsiębiorstwach (w tym małych i średnich przedsiębiorstwach, MŚP), gospodarstwach domowych i administracji publicznej oraz równoległe do wzrostu inwestycji w nowe technologie informacyjno-komunikacyjne. Nakierowanie na „wzrost i zatrudnienie” odnowionej strategii lizbońskiej znalazło odzwierciedlenie w silnym rynkowym akcencie *i2010*. Komisja przyjęła, że gospodarka cyfrowa, generująca 40% wzrostu produktywności w UE oraz 25% wzrostu unijnego PKB, jest jednym z najważniejszych czynników napędzających wzrost gospodarczy w UE³¹. Trzy zasadnicze filary *i2010* miały tworzyć: a) regulacje prawne dla Europejskiej Przestrzeni Informacyjnej (sieci szerokopasmowe, częstotliwości radio-

²⁸ *An Echo of a Boom?*, „The Economist” 2005, 10 VI, [online] <http://www.economist.com/node/4073509>, 5 X 2012.

²⁹ *Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek strategii lizbońskiej. Komunikat przewodniczącego Barroso w porozumieniu z wiceprzewodniczącym Verheugenem*, Komisja Europejska, 2005, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:PL:PDF>, 5 X 2012.

³⁰ *i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia*, EUR-Lex, 2005, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0229:FIN:PL:PDF>, 5 X 2012.

³¹ *Tamże*.

we, bezpieczeństwo³²); b) wzrost o 80% wspólnotowych inwestycji na innowacyjne TIK; c) promowanie integracyjnego europejskiego społeczeństwa informacyjnego.

Ponownie dokonano rewizji pakietu telekomunikacyjnego. Dyrektywa 2002/21/WE wymagała zmian ze względu na rosnącą rolę konwergencji i nowych usług. W skład nowego pakietu weszły: a) dyrektywa „Lepszych Uregulowań Prawnych” 2009/140/WE, która miała zapewnić lepszą konkurencję na rynku telekomunikacyjnym i lepsze wykorzystanie widma radiowego, a także ochronę danych; b) dyrektywa „Praw Obywateli” 2009/136/WE – jej celem było wzmocnienie ochrony użytkowników oraz podkreślenie ich praw i wolności; c) rozporządzenie nr 1211/2009 ustanawiające Organ Europejskich Regulatorów Łączności Elektronicznej (BEREC) oraz Urząd.

Innym priorytetowym aktem prawnym była dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych³³. Dotyczy ona zarówno tradycyjnie pojmowanej telewizji, jak i nowych technologii transmisji wideo, przenosi więc telewizję ze sfery tradycyjnych mass mediów do sektora nowych technologii. Jej zapisy stanowią fundament regulacji (w oparciu o „zasadę państwa pochodzenia”) transmisji strumieniowej na żywo (*live streaming*), nadawania w Internecie (*webcasting*), sekwencyjnego udostępniania audycji (*near-video-on-demand*) oraz usług wideo na żądanie (*video-on-demand*).

Poza kwestiami regulacyjnymi działanie *i2010* miało się oprzeć na nowych inwestycjach w innowacyjne TIK. *7 Program Ramowy na rzecz Badań*³⁴ miał zostać zbudowany m.in. wokół technologii dla wiedzy, zaawansowanych technik komunikacyjnych i bezpiecznego oprogramowania. Z wynoszącego 50 mld euro budżetu *7 Programu Ramowego* na technologie informacyjne i komunikacyjne przeznaczono ponad 9 mld euro, w tym 1,8 mld euro na rzecz badań strategicznych w dziedzinach priorytetowych TIK³⁵.

Przeniesieniu innowacji i efektów B+R na poziom gospodarki miał służyć *Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji* (CIP)³⁶, stworzony przede wszystkim z myślą o MŚP. W ramach CIP powstał program operacyjny na rzecz wspierania polityki w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT PSP) o budżecie 802 mln euro. Rolą tego instrumentu miało być stymulowanie użycia innowacyjnych

³² W tym czasie powstały również *Strategia na rzecz Bezpiecznego Społeczeństwa Informacyjnego*, *Program Bezpieczny Internet Plus*; usprawniono także działanie Europejskiej Agencji ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji (ENISA). Więcej informacji na stronie internetowej ENISA, [online] <http://www.enisa.europa.eu>, 5 X 2012.

³³ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych* (tzw. dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych), Dz. U. UE L 95, 15 IV 2010.

³⁴ *Decyzja nr 1982/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. dotycząca siódmego programu ramowego Wspólnoty Europejskiej w zakresie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007-2013)*, Dz. U. UE L 412, 30 XII 2006.

³⁵ *i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne...*

³⁶ *Decyzja nr 1639/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. ustanawiająca Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (2007-2013)*, Dz. U. UE L 310, 9 XI 2006, s. 15.

TIK przez obywateli, MŚP i administrację oraz wspieranie pilotażowych akcji, takich jak biblioteki cyfrowe, e-zdrowie, e-administracja.

Trzecim komponentem *i2010* było włączenie cyfrowe oraz lepsze usługi publiczne. Przede wszystkim miała się zwiększyć dostępność TIK i zasięgu usług szerokopasmowych. Zobligowano równocześnie KE do przedstawienia wniosku dotyczącego europejskiej inicjatywy na rzecz e-integracji (*eInclusion*) oraz do przyjęcia planu działania na rzecz elektronicznej administracji (*i2010 eGovernment Action Plan*³⁷).

Sprawozdanie z realizacji strategii *i2010*³⁸ wykazało osiągnięcie istotnych z politycznego punktu widzenia wskaźników ilościowych, m.in. wzrostu liczby regularnych użytkowników z 43% w 2005 do 56% w 2008 r.; równocześnie przy 114 mln abonentów UE stała się największym rynkiem Internetu szerokopasmowego. Zgodnie ze sprawozdaniem 80% regularnych użytkowników Internetu angażowało się w interaktywne działania w sieci, m.in. w komunikację, korzystanie z internetowych usług finansowych, dzielenie się nowymi treściami i ich tworzenie. UE prześcignęła Stany Zjednoczone i Japonię we wskaźniku nasycenia rynku telefonów komórkowych. Według Komisji poprawie uległa również dostępność usług publicznych, ponieważ jedna trzecia obywateli Europy i prawie 70% przedsiębiorstw w UE korzysta z usług *eGovernment*.

Trudno zweryfikować, na ile powyższe osiągnięcia w rozwoju infrastruktury TIK były bezpośrednią zasługą *i2010*. Z pewnością można uznać znaczenie pakietu telekomunikacyjnego dla rozwoju łączności, a dyrektywy dla rynku treści.

W odniesieniu do B+R, jak zauważa sama KE, rezultaty są bardzo niespójne. Niektóre państwa członkowskie znajdują się w czołówce wskaźników globalnej innowacji, inne rażąco zaniedbują nowoczesne technologie. Jak pokazują statystyki *The 2010 Report on R&D in ICT*³⁹, jedynie Finlandia i Szwecja mają wyższy wskaźnik inwestycji w TIK w stosunku do PKB niż USA. Tylko Finlandia, Niemcy, Holandia i Szwecja mogą rywalizować z USA w liczbie wniosków patentowych w stosunku do PKB. Co więcej, pomimo podejmowanych inicjatyw partnerstwa publiczno-prywatnego w UE nakłady na innowację ze środków prywatnych są na dużo niższym poziomie niż w USA.

Sektor TIK w Unii wydał 36,6 mld euro na innowacje w 2007 r., podczas gdy w USA było to 83,8 mld. Do innych krajów z wysokimi prywatnymi nakładami na innowacje w TIK można zaliczyć Japonię (31,1 mld euro), Koreę Południową (13,8 mld euro) i Tajwan (7,6 mld euro). Wykazano również ważny czynnik różniący UE oraz USA w nakładach na TIK: istnieje wyraźna subsektorowa specjalizacja, według której firmy w USA specjalizują się w komponentach IT, usługach komputerowych i oprogra-

³⁷ *eGovernment Action Plan – Accelerating eGovernment in Europe for the Benefit of All*, EUR-Lex, 2006, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0173:FIN:EN:PDF>, 5 X 2012.

³⁸ *Sprawozdanie w sprawie konkurencyjności Europy w dziedzinie technologii cyfrowych. Najważniejsze osiągnięcia strategii i2010 w latach 2005-2009*, EUR-Lex, 2009, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0390:FIN:PL:PDF>, 5 X 2012.

³⁹ *The 2010 Report on R&D in ICT in the European Union*, The Institute for Prospective Technological Studies, Komisja Europejska, 2010, [online] <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC57808.pdf>, 5 X 2012.

mowaniu, w Europie natomiast dominują usługi telekomunikacyjne i produkcja urządzeń dla łączności. Jeżeli przyjrzeć się największym korporacjom inwestującym w B+R TIK, to można dostrzec, że z 30 firm jedynie 7 pochodzi z UE (Nokia, Alcatel-Lucent, Ericsson, SAP, Philips Electronics, STMicroelectronics oraz BT Group/British Telecom), 13 z USA, 8 z Japonii, a pozostałe 2 z Korei Południowej⁴⁰.

Ostatecznie cele lizbońskie (i tym samym założenia *i2010*) zostały zweryfikowane w 2008 r. przez kryzys finansowy (początkowy krach bankowy rozlał się na inne sektory gospodarcze, doprowadzając do spadku zatrudnienia i konsumpcji, a następnie eksplozji długów publicznych). Branże związane z TIK oczywiście również odczuły skutki recesji, choć mniej wyraźnie niż pozostałe sektory. Jak wykazuje *Digital Agenda Scoreboard*⁴¹, sprzedaż netto operatorów telekomunikacyjnych pomiędzy 2007 r. a 2010 r. spadła o 7%. Pomiedzy 2009 a 2010 r. widoczna była jednak już dwuprocentowa poprawa. Podobnie sytuacja wyglądała w wydatkach największych firm na B+R – po spadkach 2009 r. w roku następnym doszło do odbicia. W przypadku UE dynamika przyspieszenia okazała się jednak wolniejsza niż w USA. Najmniej boleśnie skutki kryzysu odczuli operatorzy telefonii komórkowych oraz branża oprogramowania i usług komputerowych.

Stosunkowo duża odporność branży TIK na spowolnienie gospodarcze oraz jej zdolność do tworzenia szybkich obszarów wzrostu sprawiła, że KE doszła do przekonania o konieczności budowania nowych strategii gospodarczych w oparciu właśnie o nią.

4. STRATEGIA *EUROPA 2020*

Pierwszym długofalowym dokumentem, który powstał w reakcji na kryzys, była strategia *Europa 2020*⁴². Nowa agenda społeczno-gospodarcza miała być następczynią programu lizbońskiego. Jej treść rozpoczyna się nie tylko od uznania bolesnych efektów kryzysu gospodarczego, lecz również unaocznienia głębszych słabości strukturalnych UE (niepokojących wskaźników zatrudnienia i starzenia się społeczeństwa). Strategia *Europa 2020* ma zapewnić UE wyjście z kryzysu na ścieżkę stałego rozwoju na bazie następujących priorytetów: a) inteligentny wzrost, oparty na wiedzy i innowacjach; b) wzrost zrównoważony; c) wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu (zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia oraz spójność gospodarczą i terytorialną). KE wyznaczyła pięć nadrzędnych celów ilościowych dla realizacji strategii, w tym m.in. osiągnięcie pułapu

⁴⁰ *The 2011 Report on R&D in ICT in the European Union*, The Institute for Perspective Technological Studies, Komisja Europejska, 2010, [online] <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC65175.pdf>, 5 X 2012.

⁴¹ *Digital Agenda Scoreboard. The European ICT industry at the crossroad: economic crisis and innovation*, Komisja Europejska, 2011, [online] http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/scoreboard/docs/pillar/research_innovation.pdf, 5 X 2012.

⁴² *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, EUR-Lex, 2010, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>, 5 X 2012.

3% PKB UE na inwestycje w B+R oraz wzrost prywatnych nakładów na innowacje⁴³. Priorytety *Europa 2020* zostały uzupełnione o nowe „zarządzanie gospodarką” (ang. *economic governance*) i ściślejszy nadzór⁴⁴.

Na poziomie unijnym realizacja strategii ma odbywać się przez tzw. „inicjatywy przewodnie”, przygotowane i nadzorowane przez Komisję. Każda inicjatywa zawiera sprecyzowaną listę aktywności Komisji oraz wymagania wobec krajów członkowskich. Szczególnie istotna z punktu widzenia społeczeństwa informacyjnego była zapowiedź stworzenia europejskiej agendy cyfrowej nakierowanej na rozwój technologii TIK oraz zbudowanie faktycznego jednolitego rynku treści i usług online.

Przekonanie, że TIK będą skutecznym panaceum na kryzys, zostało wyrażone również w sprawozdaniu *Nowa strategia na rzecz jednolitego rynku*⁴⁵, sporządzonym na zlecenie przewodniczącego KE José Manuela Barroso przez włoskiego profesora ekonomii Mario Montiego (były członek KE, premier Włoch w latach 2011-2013). Niezwykle ważną część raportu Montiego stanowi postulat utworzenia jednolitego rynku cyfrowego. Według raportu, stymulując szybki rozwój jednolitego rynku cyfrowego do 2020 r., UE mogłaby zyskać 4% PKB. Tym samym projekt jednolitego rynku cyfrowego mógłby mieć znaczenie porównywalne do programu rynku wewnętrznego z 1992 r. Monti zauważył liczne bariery infrastrukturalne dla rynku cyfrowego, w tym ciągle istniejące rozdrobnienie rynku telekomunikacyjnego oraz zarządzania częstotliwościami radiowymi. Również potencjał handlu elektronicznego nie jest w pełni wykorzystany z powodu różnic w przepisach dotyczących ochrony klienta czy regulacji odnośnie do podatku VAT. Jednocześnie skomplikowane zasady udostępniania i zarządzania prawami autorskimi powodują niemożność powstania europejskiego rynku treści⁴⁶.

Raport Montiego był jednym z kluczowych dokumentów, który ugruntował polityczne znaczenie nowej agendy cyfrowej. Niedługo po jego publikacji KE opublikowała komunikat *Akt o jednolitym rynku. Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania* (ang. *Single Market Act*)⁴⁷. Zakreśliła w nim dwanaście obszarów działania i dla każdego z nich założyła wdrożenie jednego działania o kluczowym znaczeniu do końca 2012 r. Jednym z zapowiedzianych działań było utworzenie jednolitego rynku cyfrowego.

⁴³ Pełny opis celów strategii *Europa 2020* oraz przedstawienie inicjatyw przewodnich zob. *Europa 2020*, [online] <http://ec.europa.eu/europe2020>, 5 X 2012.

⁴⁴ Więcej o instrumentach zarządzania, w tym o „Europejskim Semestrze”, zob. *Making it happen*, [online] <http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen>, 5 X 2012.

⁴⁵ M. Monti, *Nowa strategia na rzecz jednolitego rynku, w służbie gospodarki i społeczeństwa Europy. Sprawozdanie dla przewodniczącego Komisji Europejskiej José Manuela Barroso*, Komisja Europejska, 9 V 2010, [online] http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_pl.pdf, 5 X 2012.

⁴⁶ *Tamże*.

⁴⁷ *Akt o jednolitym rynku. Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania „Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego”*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0206:FIN:pl:PDF>, 5 X 2012.

5. EUROPEJSKA AGENDA CYFROWA

Stopniowo kolejne inicjatywy UE coraz silniej uwidaczniały potrzebę horyzontalnej i zintegrowanej polityki wobec społeczeństwa informacyjnego. Europejska Agenda Cyfrowa⁴⁸ (EAC) miała swoje polityczne źródło w strategii *Europa 2020*, w raporcie Montiego oraz w *Akcie o jednolitym rynku*. Z treści powyższych dokumentów można wysnuć wnioszek, że jednolity rynek europejski nie może istnieć bez cyfrowego wymiaru. Co więcej, to właśnie rynek cyfrowy powinien napędzać rynek wewnętrzny i stać się wymiernym wskaźnikiem korzyści płynących z UE dla obywateli, konsumentów i przedsiębiorstw.

Ewaluacja *i2010*⁴⁹ doprowadziła do wniosku, że nowa agenda cyfrowa powinna być w znacznej mierze nakierowana na emancypację użytkownika. Wiele organizacji wskazywało, iż świadomość i kompetencje użytkowników dadzą większy efekt niż samo budowanie ram dla rynkowej konkurencji. Wśród wartych uwagi propozycji znalazła się cyfrowa karta praw podstawowych. W odniesieniu do rynku cyfrowego najczęściej proponowana była większa elastyczność praw autorskich i uproszczenia w uzyskiwaniu potrzebnych licencji. Konsultowane organizacje opowiedziały się jednoznacznie za promocją koncepcji „e-obywatelstwa” oraz za rozwojem cyfrowych usług publicznych poprzez bezpośrednią regulację (rozporządzenie). W odniesieniu do bezpieczeństwa najczęściej podnoszoną kwestią było zarządzanie i ochrona danych osobowych przez aplikacje Web 2.0. Co ważne, większość respondentów poparła publiczne inwestycje w TIK oraz B+R.

Komisja wykorzystała wyniki konsultacji tylko częściowo i porównała je z celami strategii *Europa 2020* tak, by finalnie przyjąć końcową wersję agendy cyfrowej w maju 2010 r. W dokumencie tym proponowany jest szeroki pakiet aktywności pogrupowanych w siedmiu obszarach: a) utworzenie faktycznego dynamicznego jednolitego rynku cyfrowego; b) poprawa norm dla interoperacyjności produktów i usług informatycznych; c) zwiększenie zaufania do Internetu i jego bezpieczeństwa; d) zapewnienie dostępu do szybkiego i bardzo szybkiego Internetu; e) wzrost inwestycji w B+R; f) rozwój umiejętności wykorzystywania technologii cyfrowych i włączenia społecznego; g) wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu sprostania wyzwaniom stojącym przed społeczeństwem, takim jak zmiana klimatu, wzrost kosztów leczenia i starzenie się społeczeństwa. Każda oś priorytetowa dzieli się na działania główne oraz pozostałe aktywności. W sumie EAC definiuje 101 konkretnych przedsięwzięć, z czego większość powinna zostać podjęta do 2013 r., część do końca 2015 r.; tylko kilku działaniom pozostawiono większą rezerwę czasową. Poszczególne działania w dokumencie stanowią zbiór zaleceń lub deklaracji Komisji, według następujące-

⁴⁸ *Europejska agenda cyfrowa*, EUR-Lex, 2010, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF>, 5 X 2012.

⁴⁹ *Summary of responses to the public consultation priorities for a new strategy for european information society (2010-2015)*, Komisja Europejska, 2010, [online] http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/documents/consultationresponses.pdf, 5 X 2012.

go wzoru: *Komisja podejmie następujące kroki*. Część przyjętych zobowiązań dotyczy państw członkowskich (według wzoru: *Państwa członkowskie powinny*).

EAC jest realizowana za sprawą koordynacji prac komisarzy odpowiedzialnych za konkretne dziedziny oraz współpracy z państwami członkowskimi i Parlamentem Europejskim poprzez Grupę Wysokiego Szczebla ds. EAC i reprezentację PE. Polityczna odpowiedzialność za EAC będzie analogiczna jak w przypadku realizacji *Europy 2020*: KE odpowiada przed Radą Europejską. Istotne z tego punktu widzenia jest stanowisko komisarza ds. agendy cyfrowej (w 2010 r. objęła je Neelie Kroes). Dla monitorowania postępu realizacji EAC przyjęto zasadę sporządzania raz w roku sprawozdań ze zmian oraz przewidziano coroczne zgromadzenie cyfrowe (Digital Agenda Assembly, DAA) z udziałem państw członkowskich, instytucji UE, przedstawicieli obywateli i przemysłu, w celu oceny postępów i pojawiających się wyzwań. Komórki KE odpowiedzialne za EAC mają corocznie w maju publikować *Digital Agenda Scoreboard*, tj. tabelę wyników zawierającą wskaźniki ilościowe oraz etapy realizacji poszczególnych działań⁵⁰.

6. DOTYCHCZASOWE OSIĄGNIĘCIA EAC

Nieprzypadkowo pierwszym i najdonioślejszym priorytetem wskazanym w EAC jest utworzenie *dynamicznego jednolitego rynku cyfrowego*. Choć Internet ma globalny zasięg, Europa stanowi w pewnym sensie mozaikę krajowych rynków internetowych. Treści i usługi komercyjne niejednokrotnie są ograniczane lokalnie. Źródłem tego zjawiska jest otoczenie regulacyjne, szczególnie brak jednolitego prawa własności intelektualnej. Bariere stanowią także: brak woli czy też niska świadomość usługodawców, deficyt kompetencji użytkowników, przeszkody natury podatkowej, niedobór zaufania oraz sładowy stopień egzekucji praw ponad granicami państw.

Fragmentacja rynku, zdaniem Komisji, przyczynia się do braku sukcesów Europy na rynku internetowym; większość przedsiębiorstw pochodzi z USA – obecnie największego wewnętrznego rynku treści i usług cyfrowych. Europejski jednolity rynek cyfrowy miałby zastąpić rynki krajowe jednym paneuropejskim obszarem dostępu do treści, usług oraz produktów. Oznaczałoby to zbudowanie przestrzeni dla ponad 500 mln obywateli, potencjalnie korzystających ze wszystkich dostępnych usług na równych zasadach, równocześnie kreujących wzmożony popyt. W celu realizacji tej koncepcji KE zamierza doprowadzić do otwarcia dostępu do treści, ułatwić przeprowadzanie transakcji internetowych, zbudować zaufanie i bezpieczeństwo oraz wzmocnić jednolity rynek usług telekomunikacyjnych.

KE nie udało się zrealizować wszystkich tych celów – w szczególności przyjąć dyrektywę dotyczącą zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Oczekuje się, że takowa regulacja pomogłaby stworzyć paneuropejski rynek treści oraz przyspieszyć powstanie paneuropejskich organizacji zbiorowego zarządzania. KE zaleciła jedynie organizacjom

⁵⁰ *Scoreboard. The Digital Agenda Scoreboard assesses progress with respect to the targets set out in the Digital Agenda (2013 update)*, Komisja Europejska, 2013, [online] <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/scoreboard>, 14 I 2014.

zbiorowego zarządzania utworzenie paneuropejskich licencji dla utworów. Udało się jej natomiast uruchomić prace nad ochroną utworów osieroconych dzięki zaproponowanej przez w maju 2011 r. dyrektywie, zaakceptowanej 6 czerwca 2012 r. w procedurze trilogu przez Radę i Parlament⁵¹. Zgodnie z definicją dyrektywy utwory osierocone to te, które podlegają prawu autorskiemu, jednak posiadacz praw jest niemożliwy do ustalenia lub odnalezienia. Nowa propozycja pozwala na ich digitalizację oraz udostępnianie bibliotekom, archiwom, instytutom dziedzictwa i innym organizacjom działającym na rzecz interesu publicznego. Jest to ważny krok w kierunku większej otwartości treści, choć ustanawia dość surowy reżim wykorzystania osieroconych utworów (pozwala na digitalizację tylko takiego dzieła, które znajduje się w kolekcji danej jednostki, np. muzeum).

Innym działaniem na rzecz otwartości treści jest propozycja reformy zasad dostępu do informacji sektora publicznego (ISP)⁵² w celu pełniejszego wykorzystania ekonomicznego potencjału ISP oraz otwarcia danych i zasobów dla usług transgranicznych. Dla ułatwienia transgranicznych transakcji internetowych, zdaniem KE, konieczne jest pełne wdrożenie regulacji Jednolitego Europejskiego Obszaru Płatniczego (SEPA). SEPA ma pełnić również funkcję platformy dla dodatkowych usług związanych z płatnościami. W EAC zawarta jest propozycja jak najszybszego przyjęcia dyrektywy w sprawie pieniądza elektronicznego, dzięki któremu mogłyby rozwinąć się nowe usługi, typu „mobilny portfel”. KE chce również znacząco usprawnić elektroniczne uwierzytelnianie. Przegląd dyrektywy o podpisie elektronicznym ma zapewnić transgraniczną uznawalność elektronicznych dowodów osobistych (*eID*), e-podpisów oraz elektronicznych systemów autoryzacji. Propozycja KE⁵³ zawiera projekt nowego rozporządzenia z postulatem pełnej uznawalności e-podpisów w całej UE. Rozporządzenie dotyczy również takich środków zabezpieczeń, jak plomby elektroniczne, datowniki elektroniczne, uwierzytelnione dokumenty elektroniczne czy też autoryzacja przez WWW.

W celu zbudowania większego zaufania na rynku cyfrowym KE zaproponowała w komunikacie ze stycznia 2012 r.⁵⁴ wdrożenie pakietu regulacyjnego, składającego się

⁵¹ *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain permitted uses of orphan works – Approval of the final compromise text*, Rada Unii Europejskiej, 2012, [online] <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2010953%202012%20INIT>, 5 X 2012.

⁵² *Dyrektywa 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego*, Dz. U. UE L 345, 17 XI 2003; *Proposal for a Directive Amending Directive 2003/98/EC on re-use of public sector information*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0877:FIN:EN:PDF>, 5 X 2012.

⁵³ *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market*, Ministerstwo Gospodarki, 2012, [online] <http://www.mg.gov.pl/files/upload/16481/TEKST%20ENG.pdf>, 5 X 2012.

⁵⁴ *Ochrona prywatności w połączonym świecie – europejskie ramy ochrony danych w XXI wieku*, EUR-Lex, 2012, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0009:FIN:PL:PDF>, 5 X 2012.

z rozporządzenia⁵⁵ ustanawiającego ogólne unijne ramy ochrony danych oraz dyrektywy określającej przepisy o ochronie danych osobowych przetwarzanych do celów zapobiegania przestępstwom, wykrywania ich, prowadzenia dochodzeń i ścigania oraz powiązanych działań sądowych⁵⁶. Możliwość kompleksowego podejścia do ochrony danych, w tym zapobieganie i ściganie naruszeń, dały zapisy traktatu z Lizbony w art. 16 TFUE. Celem rozporządzenia jest danie jednostkom możliwości kontroli swoich danych osobowych oraz podjęcie działań mających zapewnić większą prywatność użytkownikom sieci społecznościowych przez wyraźny wymóg zobowiązujący administratorów danych do ograniczenia do minimum liczby zbieranych i przetwarzanych danych osobowych użytkowników oraz wprowadzenia ustawień domyślnych zapewniających, że owe dane nie są upubliczniane. Równocześnie administratorzy muszą umożliwić jednostkom prawo do usuwania swoich danych osobowych. Do kolejnych kroków w budowie atmosfery zaufania i bezpieczeństwa w ramach jednolitego rynku cyfrowego należą: projekt nowych form fakultatywnego zawierania transgranicznych umów⁵⁷ oraz projekt pakietu legislacyjnego w sprawie alternatywnych i internetowych form rozstrzygania sporów⁵⁸.

Trzecim kluczowym fundamentem jednolitego rynku cyfrowego jest potrzeba dokończenia budowy unijnego rynku usług telekomunikacyjnych. EAC postuluje: lepszą harmonizację zasobów numeracyjnych w świadczeniu usług dla przedsiębiorców, wdrożenie programu europejskiej polityki w zakresie widma radiowego, redukcję kosztów fragmentacji europejskich rynków telekomunikacyjnych.

Najbardziej medialnym i rozpoznawalnym wśród użytkowników działaniem KE są kroki podejmowane w celu stopniowego znoszenia wysokich opłat za połączenia komórkowe z innym krajem członkowskim (roaming). Zgodnie z założeniami EAC różnica między cenami usług w roamingu a taryfami krajowymi powinna być bliska zeru w 2015 r. Propozycja Komisji z 2011 r. w sprawie nowego rozporządzenia o roamingu doprowadziła do szybkiego przyjęcia przez Parlament i Radę tekstu końcowego rozporządzenia w sprawie roamingu telefonii komórkowej w ramach UE⁵⁹. Zgodnie z jęgo

⁵⁵ *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation)*, Komisja Europejska, 2012, [online] http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_en.pdf, 5 X 2012.

⁵⁶ *Propozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępstwom, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie, wykrywania ich i ścigania albo wykonywania kar kryminalnych oraz swobodnego przepływu tych danych*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, 2012, [online] <http://www.msw.gov.pl/download/1/14285/COM201210PLACTEf.pdf>, 5 X 2012.

⁵⁷ *Wspólne europejskie przepisy dotyczące sprzedaży służące uproszczeniu zawierania transakcji transgranicznych na jednolitym rynku*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0636:FIN:pl:PDF>, 5 X 2012.

⁵⁸ W skład pakietu ma wchodzić rozporządzenie w sprawie internetowych metod rozstrzygania sporów (ODR) w sporach konsumenckich oraz dyrektywa w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów (ADR) w sporach konsumenckich.

⁵⁹ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 531/2012 z dnia 13 czerwca 2012 r. w sprawie roamingu w publicznych sieciach łączności ruchomej wewnątrz Unii*, Dz. U. UE L 172, 30 VI 2012.

zapisami od 1 lipca 2012 r. użytkownicy sieci komórkowych mogą cieszyć się niższymi cenami dzięki ustalonej taryfie maksymalnych stawek w roamingu wewnątrz UE.

W agendzie dużo uwagi poświęcono aspektom infrastrukturalnym, tzn. konieczności zapewnienia Europie szybkiego i bardzo szybkiego (konkurencyjnego cenowo) dostępu do Internetu. Już w 2013 r. wszyscy Europejczycy powinni mieć dostęp szerokopasmowy do sieci, a w 2020 r. do sieci o przepustowości przekraczającej 30 Mb/s; połowa gospodarstw domowych miałaby dostęp do prędkości ponad 100 Mb/s. Agenda zakłada, że rozwój tak zaawansowanej infrastruktury będzie możliwy jedynie w dużych ośrodkach, jeżeli nie zostaną podjęte stosowne kroki interwencyjne. Szybki Internet powinien być finansowany przez istniejące instrumenty wspólnotowe, tj. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Sieci Transeuropejskie (TEN), Program Ramowy na rzecz Konkurencyjności i Innowacji (CIP), oraz wsparcie kredytowe inwestycji prywatnych (dzięki finansowej inżynierii Europejskiego Banku Inwestycyjnego). W celu rozwoju dostępu do sieci na obszarach wiejskich w szczególności powinny być wykorzystywane instrumenty Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Agenda postawiła w tej sprawie bardzo ambitne cele, wykraczające poza możliwości operatorów telekomunikacyjnych i w pewnym stopniu poza rynkowy popyt na bardzo szybki Internet. W Polsce nie udało się osiągnąć stuprocentowej dostępności Internetu na dowolnej prędkości, również dostęp do prędkości 30Mb/s w 2020 r. wydaje się w chwili obecnej wątpliwy⁶⁰.

W celu zapewnienia lepszego finansowania inwestycji w TIK KE zaproponowała nowy instrument *Łącząc Europę* (ang. *Connecting Europe Facility*, CEF), służący wspieraniu rozwoju sieci transportowych, energetycznych i szerokopasmowego Internetu. Inicjatywa ma być częścią nowych Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2014-2020, zgodnie z propozycją rozporządzenia przedstawioną w październiku 2011 r.⁶¹ CEF ma finansować te projekty, dzięki którym zostaną uzupełnione brakujące połączenia w europejskiej strukturze energetycznej, transportowej i cyfrowej. W jego ramach przewidziano 9,2 mld euro na wsparcie inwestycji w TIK – w głównej mierze na dostęp szerokopasmowy.

Od czasu wprowadzenia strategii lizbońskiej szczególnie wiele uwagi poświęcano kwestiom B+R – w głównej mierze zapóźnieniu Europy w nakładach na rozwój nowych technologii. Podstawowymi narzędziami polityki B+R są wciąż, omawiane wcześniej, programy ramowe na rzecz badań (obecnie 7PR) oraz CIP. Komisja postanowiła połączyć dotychczasowe programy w nową wspólną inicjatywę *Horyzont 2020* (ang. *Horizon 2020*) na lata 2014-2020⁶².

⁶⁰ M. Maj, *Szybki internet w Polsce: fundusze UE mogą przepaść, o agendzie zapomnijmy*, Dziennik Internautów, 10 IV 2013, [online] http://di.com.pl/news/47942,0,Szybki_internet_w_Polsce_fundusze_UE_moga_przespasc_o_agendzie_zapomnijmy.html, 10 I 2014.

⁶¹ *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Connecting Europe Facility*, Komisja Europejska, 2011, [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/documents/com2011_0665_en.pdf, 5 X 2012.

⁶² *Decyzja Rady ustanawiająca program szczegółowy wdrażający program „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014-2020)*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0811:FIN:pl:PDF>, 5 X 2012.

Podejmując problem wykluczenia cyfrowego, KE proponuje intensyfikację kształcenia w dziedzinie TIK oraz e-biznesu. W EAC zaproponowano również m.in. utworzenie w 2010 r. *Programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia* oraz w 2011 r. opracowanie narzędzia internetowego służącego edukacji konsumentów. Znaczną częścią zadań i obciążeń dotyczących realizacji celu włączenia cyfrowego KE obarczyła państwa członkowskie, które zostały zobligowane do działania na rzecz e-umiejętności oraz wspierania MŚP i mniej uprzywilejowanych grup społecznych. Zgodnie z założeniami wdrażanie agendy ma być oparte przede wszystkim na projektach finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ostatnim komponentem EAC jest program dla e-administracji. KE planuje rozszerzyć katalog unijnych regulacji o elektroniczne zamówienia publiczne (ang. *eProcurement*)⁶³. Zgodnie z założeniami KE, UE powinna opracować listę transgranicznych e-usług. Wśród zidentyfikowanych w konsultacjach społecznych najważniejszych usług znalazły się: e-zdrowie (*eHealth*), elektroniczne zamówienia publiczne (*ePublic Procurement*), e-sprawiedliwość (*eJustice*), system wsparcia nowych przedsięwzięć e-biznesowych (tzw. start-upów), narzędzia dla demokracji bezpośredniej, e-edukacja (*eEducation*).

W ramach monitoringu wykonania agendy i zgodnie z procedurami jej zarządzania co roku w czerwcu odbywają się zgromadzenia dotyczące EAC – DAA, w których udział biorą przedstawiciele instytucji UE, państw członkowskich i samorządów, przemysłu i branży IT, pracownicy akademicy oraz działacze pozarządowi. W trakcie DAA w 2012 r.⁶⁴ omówiono różnorodne przeszkody w realizacji celów EAC, m.in. bariery językowe oraz przeładowanie treści (chaos informacyjny). W odniesieniu do rozbudowy infrastruktury szerokopasmowego Internetu postulowano poprawę koordynacji czasowej inwestycji oraz wzmocnienie współpracy z sektorem energetycznym przy rozbudowie linii. Dostrzeżono również konieczność rozwoju płatności mobilnych w celu zdynamizowania e-handlu. Co istotne, duże poruszenie wywołała kwestia chmury obliczeniowej – stwierdzono konieczność stworzenia europejskiej strategii wobec chmury⁶⁵ oraz wzmocnienia partnerstwa z USA. Podczas sesji plenarnej komisarz ds. agendy cyfrowej Neelie Kroes zdefiniowała pięć obszarów, którym UE powinna nadać priorytet. Są to: chmura obliczeniowa, dostęp szerokopasmowy, bezpieczeństwo, innowacje oraz usługi publiczne. Stanowią one rozszerzenie katalogu celów zawartego w EAC.

⁶³ *A strategy for e-procurement*, EUR-Lex, 2012, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0179:FIN:EN:PDF>, 5 X 2012.

⁶⁴ *Second Digital Agenda Assembly – Activity Report*, Komisja Europejska, 2012, [online] http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/documents/daa/daa12-final_report.pdf, 5 X 2012.

⁶⁵ Europejska strategia wobec chmury obliczeniowej została opublikowana pod koniec września 2012 r. (w momencie zamykania niniejszego artykułu). Zob. *Unleashing the Potential of Cloud Computing in Europe*, EUR-Lex, 2012, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0529:FIN:EN:PDF>, 5 X 2012.

PODSUMOWANIE

Spójna polityka cyfrowa UE kształtowała się od czasów raportu Bangemanna. Jego zdecydowane sugestie dotyczące liberalizacji rynku przyczyniły się do uwolnienia rynku telekomunikacyjnego. Z drugiej strony polityka cyfrowa UE, wbrew zaleceniom tego raportu, opiera się również na inwestycjach publicznych (europejska polityka spójności przewiduje znaczne środki na budowę infrastruktury TIK).

Kluczową motywacją polityczną w tym przypadku była chęć dogonienia USA w nakładach na B+R. Lizbońska strategia gospodarcza przypisywała nowym technologiom ogromne znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Europy. W celu lepszego wykorzystania ich potencjału powołane zostały kolejne inicjatywy: *eEurope*, *eEurope 2005* oraz *i2010*. Nie stanowiły one portfela środków na finansowanie inwestycji, tworzyły jedynie ramy dla aktywności KE i państw członkowskich. Propozycje programowe miały być finansowane z już istniejących instrumentów. Do najważniejszych celów tych inicjatyw należały: zbudowanie ram dla regulacji rynku TIK, zapewnienie szerokiego dostępu do Internetu, włączenie osób dyskryminowanych w poczet użytkowników sieci, tworzenie nowych innowacyjnych usług i treści online. Równolegle KE tworzyła przez pakiety dyrektyw (najważniejsze regulacje z 2002 r.) coraz silniejsze podwaliny pod zharmonizowany rynek usług telekomunikacyjnych.

Aktualnie obowiązująca Europejska Agenda Cyfrowa jest głównym elementem strategii *Europa 2020* oraz priorytetem *Aktu o jednolitym rynku*. Zasadniczym celem EAC jest utworzenie jednolitego rynku cyfrowego, który może urzeczywistnić się po zapewnieniu otwartości treści, zbudowaniu zaufania do środowiska cyfrowego, zwalczaniu cyberprzestępczości, włączeniu cyfrowym obywateli, powszechnym dostępie do szerokopasmowego Internetu oraz stworzeniu cyfrowej administracji we wszystkich krajach UE. Dla realizacji tych zamierzeń KE oraz kraje członkowskie podjęły ponad 100 działań, do których należą: akty prawne (dyrektywy, regulacje), zalecenia, konsultacje społeczne, programy i inicjatywy publiczne, projekty instytucjonalne. Podobnie jak poprzednie inicjatywy (*eEurope*, *i2010*), agenda nie stanowi odrębnego programu wydatkowania, jest natomiast programem politycznej koordynacji.

Wśród osiągnięć europejskiej polityki wobec społeczeństwa informacyjnego najbardziej doniosłe są te w dziedzinie rozwoju rynku telekomunikacyjnego oraz rozbudowy sieci szerokopasmowych. Z pewnością osiągnięciem są: większa konkurencja na rynku telekomunikacyjnym, niższe ceny roamingu, powszechny dostęp do Internetu szerokopasmowego. Co więcej, nowy pakiet telekomunikacyjny z 2009 r. wzmocnił ochronę praw użytkowników. Dalszy rozwój łączności ma być również możliwy dzięki koordynacji działań w zakresie uwolnienia widma radiowego dla szybkiego Internetu. Budowa infrastruktury światłowodowej w celu objęcia szybkim i bardzo szybkim Internetem wszystkich Europejczyków ma przyczynić się do rozwoju nowych usług.

Do porażek EAC można natomiast zaliczyć niedostateczne podjęcie tematu unijnej regulacji prawa autorskiego, która zapewniałaby otwartość treści. Działania w celu zwiększenia obrotu plikami muzycznymi online przez propozycje stworzenia paneuro-

pejskich licencji oraz organów zbiorowego zarządzania są prowadzone bardzo powoli. Agenda pomija znaczenie alternatywnych licencji (*Creative Commons*), ruchów wolnego oprogramowania czy inicjatyw typu Wikipedia. Większe nadzieje na rozwój otwartych treści można wiązać z uwolnieniem informacji publicznej oraz tworzeniem portali dostępu do danych publicznych w krajach członkowskich.

W przyszłości należy oczekiwać od „ambitnej europejskiej agendy cyfrowej”, jak nazywała ją KE⁶⁶, wyraźniejszego zaakcentowania międzynarodowego wymiaru polityki cyfrowej, szczególnie atlantyckiego programu rozwoju sieci, usług oraz gwarancji wzajemnej ochrony danych i bezpieczeństwa. Większość usług, serwerów, chmur obliczeniowych i serwisów internetowych ma źródło w USA. Obywatele UE powinni jednak mieć pewność, że niezależnie od geograficznego położenia infrastruktury, z której korzystają, ich prawa są przestrzegane.

BIBLIOGRAFIA

I. Publikacje drukowane:

Literatura pomocnicza:

– monografie i opracowania:

Borcuch A., *Cyfrowe społeczeństwo w elektronicznej gospodarce*, Warszawa 2010.

Castells M., *Spółeczeństwo sieci*, tłum. M. Marody [i in.], red. nauk. M. Marody, Warszawa 2007, *Wiek Informacji*, t. 1.

Gromski W., *Prawo telekomunikacyjne w Unii Europejskiej*, Wrocław 2009.

Zombirt J., *Mechanizmy rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.

– rozdziały w pracach zbiorowych:

Jung B., *Blaski i cienie programu e-Europe*, [w:] *Spółeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość? II ogólnopolska konferencja, Kraków 30 maja 2003. Streszczenia*, Kraków 2003.

Świątkowski Z., *Makroekonomiczne aspekty społeczeństwa sieciowego*, [w:] *Zarządzanie wiedzą i informacją w społeczeństwie sieciowym*, red. M. Morawski, t. 1, Wałbrzych 2003.

II. Publikacje elektroniczne:

Literatura źródłowa:

The 2010 Report on R&D in ICT in the European Union, The Institute for Perspective Technological Studies, Komisja Europejska, 2010, [online] <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC57808.pdf>.

⁶⁶ Dokument roboczy Komisji. Konsultacje dotyczące przyszłej strategii „UE 2020”, Komisja Europejska, 2009, [online] http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/eu2020/docs/com_2009_647_pl.pdf, 5 X 2012.

- The 2011 Report on R&D in ICT in the European Union*, The Institute for Perspective Technological Studies, Komisja Europejska, 2010, [online] http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC_65175.
- Akt o jednolitym rynku. Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania „Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego”*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0206:FIN:pl:PDF>.
- Decyzja nr 1639/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. ustanawiająca Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (2007-2013)*, Dz. U. UE L 310, 9 XI 2006.
- Decyzja nr 1982/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. dotycząca siódmego programu ramowego Wspólnoty Europejskiej w zakresie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007-2013)*, Dz. U. UE L 412, 30 XII 2006.
- Decyzja Rady ustanawiająca program szczegółowy wdrażający program „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014-2020)*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0811:FIN:pl:PDF>.
- Digital Agenda Scoreboard. The European ICT industry at the crossroad: economic crisis and innovation*, Komisja Europejska, 2011, [online] http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/scoreboard/docs/pillar/research_innovation.pdf.
- Dokument roboczy Komisji. Konsultacje dotyczące przyszłej strategii „UE 2020”*, Komisja Europejska, 2009, [online] http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/eu2020/docs/com_2009_647_pl.pdf.
- Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (tzw. dyrektywa o handlu elektronicznym)*, Dz. U. WE L 178, 17 VII 2000.
- Dyrektywa 2002/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie wspólnych ram regulacyjnych sieci i usług łączności elektronicznej (dyrektywa ramowa)*, Dz. U. UE L 108, 24 IV 2002.
- Dyrektywa 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego*, Dz. U. UE L 345, 17 XI 2003.
- Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym*, Dz. U. UE L 376, 27 XII 2006.
- Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych*, Dz. U. UE L 281, 23 XI 1995, s. 31.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym*, Dz. U. WE L 167, 22 VI 2001.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (tzw. dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych)*, Dz. U. UE L 95, 15 IV 2010.

- eEurope 2002 – An Information Society for All – Action Plan*, Komisja Europejska, 2002, [online] http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/documents/archiveEurope2002/actionplan_en.pdf.
- eEurope 2005 – An Information Society for All*, Komisja Europejska, 2005, [online] http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2005/index_en.htm.
- eGovernment Action Plan – Accelerating e Government in Europe for the Benefit of All*, EUR-Lex, 2006, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0173:FIN:EN:PDF>.
- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, EUR-Lex, 2010, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>.
- Europe – An information society for all – Communication on a Commission initiative for the special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000*, Komisja Europejska, 2000, [online] http://www.europa.eu.int/information_society/eeurope/2002/news_library/pdf_files/initiative_en.pdf.
- Europe and the global information society. Bangemann report recommendations to the European Council*, 2004, [online] http://www.epractice.eu/files/media/media_694.pdf.
- Europejska agenda cyfrowa*, EUR-Lex, 2010, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF>.
- Green Paper: Living and Working in the Information Society: People First*, Brussels, 24 VII 1996, COM(96) 389 final, EUR-Lex, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0389:FIN:EN:PDF>.
- i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia*, EUR-Lex, 2005, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0229:FIN:PL:PDF>.
- Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej. Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek strategii lizbońskiej*, [online] [http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/203F85A40634663BC12572BC00332AB6/\\$file/2005_com_2005_0024pl01.pdf](http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/203F85A40634663BC12572BC00332AB6/$file/2005_com_2005_0024pl01.pdf), 5 X 2012.
- Maj M., *Szybki internet w Polsce: fundusze UE mogą przepaść, o agendzie zapomnijmy*, Dziennik Internautów, 10 IV 2013, [online] http://di.com.pl/news/47942,0,Szybki_internet_w_Polsce_fundusze_UE_moga_przepasc_o_agendzie_zapomnijmy.html.
- Monti M., *Nowa strategia na rzecz jednolitego rynku, w służbie gospodarki i społeczeństwa Europy. Sprawozdanie dla przewodniczącego Komisji Europejskiej José Manuela Barroso*, Komisja Europejska, 9 V 2010, [online] http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_pl.pdf.
- Ochrona prywatności w połączonym świecie – europejskie ramy ochrony danych w XXI wieku*, EUR-Lex, 2012, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0009:FIN:PL:PDF>.
- Proposal for a Directive Amending Directive 2003/98/EC on re-use of public sector information*, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0877:FIN:EN:PDF>.

- Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain permitted uses of orphan works – Approval of the final compromise text*, Rada Unii Europejskiej, 2012, [online] <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2010953%202012%20INIT>.
- Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market*, Ministerstwo Gospodarki, 2012, [online] <http://www.mg.gov.pl/files/upload/16481/TEKST%20ENG.pdf>.
- Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation)*, Komisja Europejska, 2012, [online] http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_en.pdf.
- Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Connecting Europe Facility*, Komisja Europejska, 2011, [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/documents/com2011_0665_en.pdf.
- Propozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępstwom, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie, wykrywania ich i ścigania albo wykonywania kar kryminalnych oraz swobodnego przepływu tych danych*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, 2012, [online] <http://www.msw.gov.pl/download/1/14285/COM201210PLACTEf.pdf>.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 531/2012 z dnia 13 czerwca 2012 r. w sprawie roamingu w publicznych sieciach łączności ruchomej wewnątrz Unii*, Dz. U. UE L 172, 30 VI 2012.
- Scoreboard. The Digital Agenda Scoreboard assesses progress with respect to the targets set out in the Digital Agenda (2013 update)*, Komisja Europejska, 2013, [online] <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/scoreboard>.
- Second Digital Agenda Assembly – Activity Report*, Komisja Europejska, 2012, [online] http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/documents/daa/daa12-final_report.pdf.
- Sprawozdanie w sprawie konkurencyjności Europy w dziedzinie technologii cyfrowych. Najważniejsze osiągnięcia strategii i2010 w latach 2005-2009*, EUR-Lex, 2009, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0390:FIN:PL:PDF>.
- A strategy for e-procurement*, EUR-Lex, 2012, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0179:FIN:EN:PDF>.
- Summary of responses to the public consultation priorities for a new strategy for european information society (2010-2015)*, Komisja Europejska, 2010, [online] http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/documents/consultationresponses.pdf.
- Unleashing the Potential of Cloud Computing in Europe*, EUR-Lex, 2012, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0529:FIN:EN:PDF>.
- Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek strategii lizbońskiej. Komunikat przewodniczącego Barroso w porozumieniu z wiceprzewodniczącym Verheugenem*, Komisja Europejska, 2005, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:PL:PDF>.

Wspólne europejskie przepisy dotyczące sprzedaży służące uproszczeniu zawierania transakcji transgranicznych na jednolitym rynku, EUR-Lex, 2011, [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0636:FIN:pl:PDF>

Literatura pomocnicza:

– artykuły:

An Echo of a Boom?, „The Economist” 2005, 10 VI, [online] <http://www.economist.com/node/4073509>.

L. Kelion, *US Resists Control of Internet Passing to UN Agency*, BBC News, 3 VIII 2010, [online] <http://www.bbc.com/news/technology-19106420>, 5 X 2012.

Strony internetowe:

Strona internetowa Europejskiej Agencji ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji – <http://www.enisa.europa.eu>.

Strona internetowa Komisji Europejskiej, podstrona Europe 2020 – <http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen>.

Strona internetowa Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego – <http://www.itu.int>.

Strona internetowa National Association of Securities Dealers Automated Quotations – <http://www.nasdaq.com>.

Strona internetowa Europejskiego Urzędu Statystycznego – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Robert POŚLAJKO, absolwent europeistyki na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nagradzany Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia. Studiował również na Katolickim Uniwersytecie w Leuven (Belgia). Były przewodniczący Koła Naukowego Europeistyki UJ. Organizator licznych konferencji i wydarzeń poświęconych integracji europejskiej. Redaktor publikacji *Liberty and Civil Society in Enlarged Europe* (wyd. European Liberal Forum, 2010). Działacz organizacji pozarządowych. Zainteresowania naukowe: jednolity rynek europejski, nowe technologie, społeczeństwo obywatelskie, polityka miejska i socjologia miasta.